

toch gelukt. De inhoud van dit „feestnummer“ getuigt daarvan. Theologie, kerkelijk leven, de geschiedenis onzer overzeesche gewesten, die der sociale ontwikkeling, politiek, literatuurhistorie, onderwijs, exacte natuurwetenschap en rechtsleven worden achtereenvolgens door Dr Aalders, Dr Grosheide, Dr Colijn, Dr Slotemaker de Bruïne, Prof. Mr Diepenhorst, Dr Tazelaar, Dr Philip J. Idenburg, Dr Penning en Prof. Mr Gerbrandy behandeld in hun ontwikkeling in de laatste kwart-eeuw, terwijl als inleiding: Een kwart-eeuw secretaris door P. J. Molenaar voorafgaat.

We kunnen hier niet in den breede op een en ander ingaan, maar raden ieder ontwikkeld lezer aan, met den inhoud dezer artikelen kennis te maken. Ze leeren ons onzen tijd verstaan en ze doen ons de ontwikkeling der denkbeelden in de laatste jaren begrijpen.

Stemmen des Tijds heeft altijd principiëel de kwesties op de verschillende terreinen onder de oogen gezien.

Het Christelijk denken betreffende allerlei onderwerpen is duidelijk belicht.

En met grooten dank mag geconstateerd — en dit is niet de minste waarde van dit tijdschrift — dat er bij alle verschil van meening over belangrijke- en minder belangrijke punten een eenheid des geestes zich openbaarde, die ons volksleven ook voor de toekomst tot rijken zegen kan strekken. Het is tenslotte de eenheid, door Christus gewild, door Hem-zelf van den Vader gebeden in het ontroerend-schoone en diepe Hoogepriesterlijk gebed. De eenheid, die alle verschillen en verschillietjes overbrugt, omdat ze wortelt in de eeuwige waarheid.

A. L. v. H.

DE TAAK VAN DE MOEDER

Tegen het eind van zijn lezing zei de spreker: „Maak u gerust vrij van verschillende, op zichzelf o zoo goede en nuttige vereenigingen, en blijf thuis.“

Dit sloeg op de taak van de moeder in het gezinsleven. Ik was het van harte met hem eens, natuurlijk. En toch was ik dien avond, met vele anderen, uit mijn gezin weggegaan. Waarom? Omdat ik meende iets te zullen hooren, dat me zou helpen, mijn taak in dat gezin goed te zien.

Toen we weggingen, en langzaam en voorzichtig een niet al te gemakkelijke trap afliepen, hoorde ik rondom me precies de gesprekken, die ik verwacht had te zullen hooren. Neen, ik beroem me niet op een buitengewone menschenkennis. Maar een klein beetje weet ik van ons, vrouwen, van ons, moeders, toch wel af.

Het ging zoo: „In vier weken ben ik niet van huis geweest. En dan zeggen ze nog: „Ga je nou alweer weg?“ Ze willen altijd maar, dat je thuis bent.“

En het antwoord: „Ja, mensch, hoe minder je weggaat, hoe vervelender ze 't vinden, als je een keer ergens naar toe gaat.“

Nu ga ik misschien een illusie van u verstoren. Men kan dergelijke dingen zeggen op een toon van intense dankbaarheid, omdat men kinderen heeft, die nog een gezellig gezinsleven op prijs weten te stellen.

Maar zóó was het hier niet. En héél veel keeren, dat ik dergelijke woorden opving uit den mond van moeders, was het zoo niet.

Men schijnt tegenwoordig een bijzondere voorliefde te hebben voor het woord „burgerlijk.“ Zelfs de kerk is „burgerlijker.“

Nu dan, om bij dezen term te blijven: uit deze woorden sprak burgerlijke zelfgenoegzaamheid. Of, wilt ge, Christelijke zelfgenoegzaamheid. En daar Christendom en zelfgenoegzaamheid elkaar beslist uitsluiten, moet er ergens een fout schuilen.

Waar? Bij den spreker van dien avond? Welnee, op zichzelf was zijn uitspraak waar. Hij had die alleen nog iets kunnen uitwerken.

Ik haal nu een uitspraak aan van mevrouw Talens-Ebbens in haar boek „Vrouwenkruistocht“: „Onder een goede huisvrouw moet worden verstaan de vrouw die... krachtens dat innerlijk evenwicht haar geestelijke bestemming in het huisgezin naar waarheid vervult.“

En als ik dan het woordje „geestelijke“ onderstreep, begrijpt ge reeds, waar ik heen wil.

Als ik moeders hoor, die er zoo zeker van zijn, dat ze haar plicht trouw vervullen, omdat ze niet uithuizig zijn, ben ik altijd bang, dat ze later in haar leven nog velerlei teleurstelling zullen ondervinden. Waarmee ik ook alweer niet wil zeggen, dat een moeder gerust uithuizig zijn mag!

Kijk eens: wanneer we dit uithuizigheid, of het gemis er van, als norm stellen, dan was mevrouw Coornvelt uit „De Opstandigen“ een ideale moeder. Maar — wat gaf zij tenslotte voor geestelijk bezit door aan haar kinderen?

En nu weet ik best, dat er in dien tijd wel vrouwen en moeders waren, die méér betekenden. Dat „De Opstandigen“ vanwege de tendenz, wel eenzijdig moest zijn. Maar dan was dit, omdat die andere vrouwen nog iets méér bezaten dan deze ééne deugd: dat ze thuis waren.

Het is veel waard, wanneer een moeder, als ik het zoo eens uitdrukken mag, lichamenlijk aanwezig is.

Het is ook veel waard, als ze de materiële nooden van haar gezin goed verzorgt. Ge behoeft daar heusch niet min over te denken. Ze doet werk van maatschappelijke betekenis in dat gezin.

Maar als ze niet méér doet, schiet ze tekort.

Ze moet bovenal wezen: het geestelijk middelpunt.

Wanneer ik dit zeg, schuif ik den vader niet op zij. Hij is de geestelijke leidsman; het geestelijk hooft om het zoo eens te zeggen. En zij is het hart. Zij schept, voor een zeer groot deel, de geestelijke sfeer.

En omdat onze tijd zooveel van een mensch eischt, vraagt deze taak ook veel van een vrouw.

Een moeder is geen wonderplant, die geestelijk groeit zonder voedsel te ontvangen. Zij moet tijd hebben om rustig tot zichzelf in te kunnen keeren — om eigen geest te verrijken, wil op den duur haar geestelijk bezit groot genoeg zijn om door te kunnen geven aan anderen.

Kan dit thuis, door opbouwende lectuur, door het luisteren naar een goede radio-uitzending — mooi.

Maar kan het een keer beter gebeuren door het luisteren naar een goede lezing, door deel te nemen aan een bijeenkomst, waar gelegenheid is tot uitwisseling van gedachten — praat dan als 't u blijft niet over uithuizigheid! Het is dikwijls moeilijk genoeg, vrouwen voor iets dergelijks warm te krijgen.

En vooral: laten wij zelf niet in zelfgenoegzaamheid meenen, dat we onze taak naar behooren volbrengen, als we alléén maar kunnen zeggen: „Ik ga zelden of nooit van huis.“

J. M. W.-W.

LEMBERG (Lwów)

In de twee groote steden van Polens Oosten, Wilno in het Noorden en Lemberg in het Zuiden, kruisen zich op merkwaardige wijze Oostersche en Westersche invloeden. Dit komt in Lemberg het best tot uiting bij de godsdiensten en kerkenbouw. Vooral in de Grieksch Katholieke kerken vindt men veel oriëntale elementen, zooals trouwens deze geheele godsdienst er de sporen van draagt, gepredikt te zijn onder een half beschaafd, Oostersch volk en sterk daardoor te zijn beïnvloed. De rite is verreweg het belangrijkste, het ethische en intellectuele staat grootendeels buiten de religie.

Deze omstandigheid heeft tot gevolg, dat de cultuur in het Oosten van Polen op veel lager trap staat dan in het Roomsche Katholieke gedeelte. De kerk heeft zich hier maar heel weinig bekommerd om armenzorg, onderwijs of ziekenverpleging, de geestelijken, die wij in de kerken zagen, waren weerzinwekkend vuil en wat men ons van hen vertelde was ook niet geschikt om ze in onze achting te doen rijzen.

Over de Protestantisch-Christelijke beweging, die voorname-lijk door toedoen van kolonisten, die uit Calvinistische landen naar de Oekraïne terugkeerden ontstaan is, werd in een vorig nummer reeds geschreven door Ds Dresselhuys. Van Poolsche zijde wordt de cultuur bevorderende invloed van deze beweging volmondig erkend.

Omdat de kerken gebouwd werden in den vorm van het Grieksche kruis (+) kon de Gothiek hier onmogelijk ingang vinden. Eerst de Renaissance vermocht zich aan Byzantium aan te passen en ook de Barok- en Rococostijl losten de Oostersche gegevens merkwaardig op.

De doorn in het oog van de Westersche bouwheeren was de Ikonostasis, de dichte met schilderijen versierde wand, die een van de vier armen van het symmetrische kruis afsluit, die n.l. waarachter zich het altaar en de zetel van den kerkelijken hoogwaardigheidsbekleeder bevinden. Oorspronkelijk deelde deze wand de kerk zonder meer in twee deelen, slechts door drie poortjes was het altaar te bereiken. Het middelste, tevens het grootste, wordt genoemd de Tsarenpoort, omdat hierdoor het brood wordt gedragen, dat veranderd is in het lichaam van Christus, den Tsaar van hemel en aarde; de beide andere heeten